

prof. dr hab. inż. Oleksandr Oksanych¹

Politechnika Świętokrzyska w Kielcach

Katedra Ekonomii i Zarządzania

Innowacyjność sektora MŚP w Polsce: problemy i perspektywy

WSTĘP

Pośród wyzwań polskiej gospodarki szczególne miejsce zajmuje zapewnienie wysokiej dynamiki rozwoju w celu skrócenia wciąż jeszcze długiego dystansu, dzielącego ją od rozwiniętych krajów UE. Analiza naukowych publikacji skłania do wniosku, że rozwiązanie tego problemu możliwe jest tylko przez wzrost innowacyjności gospodarki, który zależy od wielu powiązanych nawzajem czynników. Doświadczenia rozwiniętych krajów wskazują, że jednym z nich jest szerokie zaangażowanie MŚP w działalność innowacyjną. Małe i średnie firmy dysponują przewagami, które szczególnie ważne są dla skutecznej realizacji nowych idei i kreowania właściwej innowacyjnym firmom wewnętrznej kultury organizacji, maksymalnie sprzyjającej działalności innowacyjnej.

Innowacyjność sektora MŚP jest ściśle powiązana z innowacyjnością gospodarki jako całości. Zgodnie z raportem *European Innovation Scoreboard*, gospodarka Polski, chociaż zaliczona do grupy 14 krajów z umiarkowanym poziomem innowacyjności, jednak zajmuje w tej grupie przedostatnią pozycję (*European Innovation...*, 2017a). Polska gospodarka charakteryzuje się dużym udziałem MŚP. Wzrost ich innowacyjności oznaczałby jakościowe zmiany w charakterze rozwoju gospodarczego, przejście do modelu gospodarki opartej na wiedzy. Dlatego badanie problemów innowacyjności sektora MŚP jest aktualne i ważne. Przedmiotem badań jest innowacyjność przedsiębiorstw z sektora MŚP, także wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania ich wzrostu.

Celem artykułu jest przedstawienie problemów i barier innowacyjności MŚP w Polsce, analiza przyczyn niskiego jej poziomu i uzasadnienie kierunków rozwiązania tego problemu. W procesie przygotowania artykułu wykorzystano metody statystyczną, *desk research*, analityczno-syntetyczną.

¹ Adres korespondencyjny: Politechnika Świętokrzyska w Kielcach, Wydział Zarządzania i Modelowania Komputerowego, al. 1000-lecia Państwa Polskiego 7, 25-314 Kielce; e-mail: oksanych@tu.kielce.pl. ORCID: 0000-0002-6163-1231.

INNOWACYJNOŚĆ POLSKICH MŚP I BARIERY JEJ WZROSTU

Zaangażowanie małych i średnich firm w działalność innowacyjną jest ważnym czynnikiem wzrostu innowacyjności gospodarki. Wynika to z tego, że MŚP:

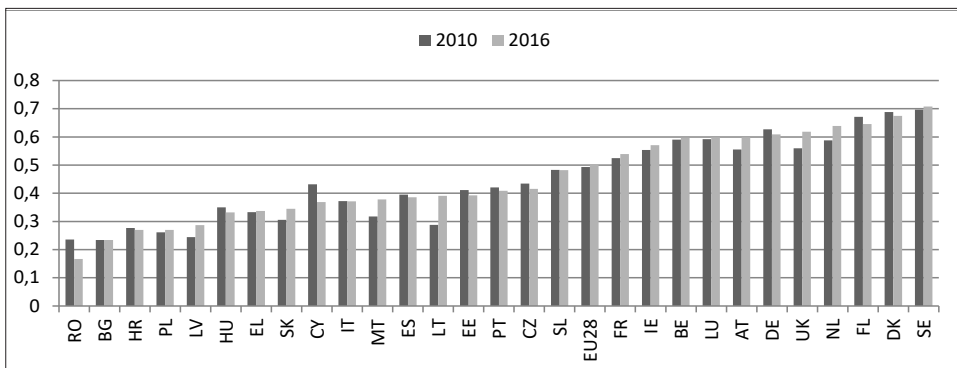
- są bardziej elastyczne w poszukiwaniu nisz rynkowych,
- są ważnym elementem kreowania infrastruktury innowacji,
- łatwo integrują się w innowacyjne projekty, szczególnie na początkowych etapach cyklu innowacyjnego (B+R),
- są generatorami idei nowych innowacyjnych produktów,
- kreują proinnowacyjne postawy pracowników, umiejętności pracy w zespole,
- są mniej zbiurokratyzowane i w stanie szybko dostosowywać system zarządzania do wymogów zmieniających się wewnętrznych i zewnętrznych warunków.

Wymienione zalety MŚP pozwalają wykorzystać ich potencjał w tych obszarach działalności innowacyjnej, które nie są atrakcyjne dla dużych firm. Zatem innowacyjność MŚP wywołuje duży wpływ na innowacyjność gospodarki jako całości.

Komisja Europejska ocenia innowacyjność poszczególnych krajów przez sumaryczny indeks innowacyjności (SII), obliczany na podstawie czterech grup zintegrowanych wskaźników, do których należą:

- warunki bazowe: zasoby ludzkie, atrakcyjność systemu badawczego, sprzyjające innowacjom otoczenie,
- inwestycje: finansowanie i wsparcie (innowacji), inwestycje przedsiębiorstw,
- działalność innowacyjna: innowatorzy, relacje, aktywa intelektualne,
- oddziaływanie: wpływ na zatrudnienie, wpływ na sprzedaż (*European Innovation...*, 2017b, s. 8).

Przedstawione na rys. 1 dane świadczą o tym, że poziom innowacyjności polskiej gospodarki jest dość niski na tle krajów UE. Sumaryczny indeks innowacyjności Polski (SII) wynosi 0,27, średni w UE poziom SII – 0,503, natomiast średni dla krajów, zaliczanych do grupy liderów innowacyjności w UE – 0,6–0,7.

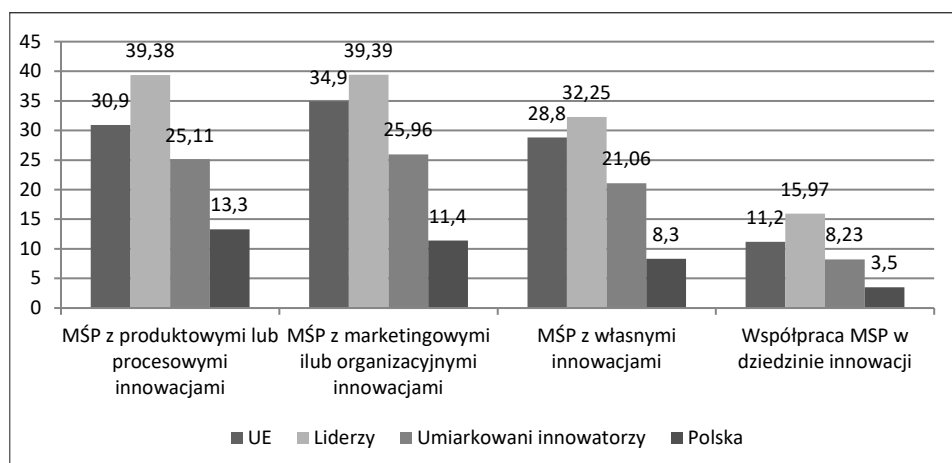

Rys. 1. Sumaryczny wskaźnik innowacyjności krajów UE

Źródło: (*European Innovation...*, 2017a).

W pewnym stopniu o znaczeniu MŚP w ogólnej ocenie poziomu innowacyjności gospodarki świadczy to, że wśród wskaźników składających się na SII, cztery bezpośrednio powiązane są z oceną działalności innowacyjnej MŚP. Są to wskaźniki:

- MŚP z produktowymi lub procesowymi innowacjami,
- MŚP z marketingowymi i organizacyjnymi innowacjami,
- własne innowacje MŚP,
- współpraca MŚP w dziedzinie innowacji.

Rys. 2. Wybrane wskaźniki innowacyjności MŚP

Źródło: opracowanie własne na podstawie (*European Innovation...*, 2017a).

Jak wynika z przedstawionych na rys. 1 danych, innowacyjność polskich MŚP znacząco ustępuje nie tylko krajom-liderom innowacji, ale również krajom zaliczanym do tej samej grupy umiarkowanych innowatorów, takich jak Polska. Przedstawione na rys. 2 wskaźniki skłaniają do wniosku o skuteczności polityki innowacyjnej kraju w sektorze MŚP. Przyczyny jej niskiej efektywności wymagają bardziej szczegółowej analizy.

Lektura naukowej literatury i raportów z badań sondażowych skłania do wniosku, że większość barier innowacyjności MŚP ma charakter zewnętrzny. Wśród nich najczęściej wyróżnianymi przez badaczy są następujące:

- niesprzyjające warunki ekonomiczne – brak efektywnych zachęt podatkowych (*Raport Smart Industry*, 2018; *Polskie firmy...*, 2017), zły klimat inwestycyjny (Okreglicka, 2011, s. 275),
- ograniczenia o charakterze administracyjno-prawnym: brak woli politycznej oraz długookresowej strategii rozwoju gospodarki, brak zrozumienia dla priorytetowego znaczenia innowacyjności, brak aktywności państwa w strategicznych przedsięwzięciach (Okon-Horodyńska, 2007), brak jasnych przepisów w za-

kresie innowacji (*Raport Smart Industry*, 2018) i częste ich zmiany (*Innowacje w MŚP...*, 2015), zbyt dużo formalności przy prowadzeniu badań, biurokracja, długi czas rozpatrywania wniosków (*Raport Smart Industry*, 2018; *Polskie firmy...*, 2017), niekorzystne uwarunkowania instytucjonalne: niedostateczny rozwój jednostek B+R ukierunkowanych na potrzeby MŚP (*Raport Smart Industry*, 2018), brak aktywności jednostek B+R w komercjalizacji wyników prac badawczych, niedojrzałość instytucji finansowych i brak *Venture Capital*, niedoskonałości infrastruktury telekomunikacyjnej i komunalnej (Okoń-Horodyńska, 2007), brak informacji na temat rynków i technologii (Stawicka, 2017, s. 257), dostosowania kształcenia przyszłych kadr do potrzeb firm (*Raport Smart Industry*, 2018);

- niedoskonałość systemu finansowania innowacji: trudny dostęp do zewnętrznych środków finansowania innowacji dla MŚP (*Innowacje w MŚP...*, 2015);
- niekorzystne uwarunkowania rynkowe – słaby rynkowy popyt na innowacje technologiczne, niedostatki w edukacji innowacyjnej przedsiębiorczości oraz niedoskonałe przepływy informacyjne (Okoń-Horodyńska, 2007), brak dostępu do wykwalifikowanych kadr (*Polskie firmy...*, 2017), niski poziom konkurencji na rynkach krajowych (Koczerga, 2011).

Podstawowym problemem innowacyjności polskiej gospodarki w całości, w tym i sektora MŚP, jest brak efektywnej krajowej polityki innowacyjnej (Łacka, 2010, s. 26; Okoń-Horodyńska, 2007; Wziętek-Kubiak, Balcerowicz, 2009). Przegląd naukowej literatury, powiązanej z problemami innowacyjności polskiej gospodarki, skłania do wniosku, że bez względu na pewne pozytywne zmiany w tej sferze działalność innowacyjna przedsiębiorstw wciąż napotyka bariery administracyjno-biurokratyczne, prawne i ekonomiczne.

Wśród wewnętrznych barier w wynikach badań najczęściej wskazywane są ograniczone możliwości finansowe MŚP, obawa przed ryzykiem braku zwrotu z inwestycji, brak kapitału ludzkiego (*Polskie firmy...*, 2017), niski poziom wiedzy i kompetencji właścicieli i kadry zarządzającej w zakresie nowoczesnych metod zarządzania, „sztywność” organizacyjna (Stawicka, 2017, s. 257).

Niektóre bariery wewnętrzne mają charakter autonomiczny i nie zależą od zewnętrznego otoczenia. Ich geneza kryje się w samej specyfice prowadzenia działalności gospodarczej przez małe i średnie przedsiębiorstwa. Do barier tych mogą być zaliczone trudności w uzyskaniu zewnętrznych źródeł finansowania, ograniczone środki własne, wysokie finansowe, kadrowe, techniczne i organizacyjne ryzyka powiązane z innowacjami. Bariery te w dużym stopniu ograniczają wykorzystanie innowacyjnego potencjału MŚP.

Część wewnętrznych barier innowacyjności MŚP ma charakter wtórny w odniesieniu do barier zewnętrznych. „Wydaje się, że w ostatnich latach trendy i zjawiska zachodzące w otoczeniu globalnym przedsiębiorstw rzutują w sposób kluczowy na ich działalność innowacyjną, a także wywołują zmiany uwarunkowań regionalnych, konkurencyjnych” (Skowronek-Mielczarek, Bojewska, 2017,

s. 51). Przykładem wpływu zewnętrznego otoczenia na poziom innowacyjności MŚP może służyć niski poziom wiedzy i kompetencji kadry kierowniczej w sektorze MŚP, w dużym stopniu spowodowany „niedostosowaniem rodzajów studiów i kończonych kierunków do potrzeb praktyki” (Romanowska, 2012, s. 122). Im lepiej wykształcony właściciel-menedżer, im większą posiada wiedzę i umiejętności, tym słabszy hamujący wpływ bariery zarządzania na rozwój firmy (Kamińska, 2015, s. 26). Niestety, istniejący model kształcenia studentów i absolwentów uczelni wyższych nie zapewnia rozwoju ważnych dla działalności inwestycyjnej zdolności kreowania nowych idei, przejawiania inicjatywy, umiejętności pracy w zespole, analizy i efektywnej absorpcji informacji. W pewnym stopniu rozwiązaniu tego problemu musiałyby sprzyjać prowadzone obecnie reformy systemu edukacji i szkolnictwa wyższego. Jednak wywołują one wiele kontrowersji i nie gwarantują odczuwalnych zmian w efektach kształcenia (Polak, 2018).

WYBRANE KIERUNKI WZROSTU INNOWACYJNOŚCI MŚP

Problem wzrostu innowacyjności MŚP należy rozpatrywać w kontekście wyzwań, powiązanych z poszukiwaniem najbardziej efektywnych rozwiązań problemu proinnowacyjnego rozwoju polskiej gospodarki w całości.

Działalność innowacyjna przedsiębiorstw z jednej strony jest skutkiem proinnowacyjnych postaw menedżerów i właścicieli, z drugiej – odpowiedniego klimatu ekonomicznego i warunków administracyjno-prawnych jej prowadzenia. Efektywna polityka innowacyjna musi być oparta na zasadach systemowości, kompleksowości, połączenia rynkowej samoregulacji i państwowego interwencjonizmu, przejrzystości, parytetu interesów i odpowiedzialności społecznej. Systemowość postrzegana jest jako zapewnienie efektywnego zarządzania działalnością innowacyjną, opartego na elastycznych relacjach między podmiotami, zaangażowanymi w tę działalność, wrażliwości podsystemu zarządzającego na zmiany parametrów środowiska. Kompleksowość przewiduje rozpowszechnienie innowacyjnej polityki na wszystkie fazy cyklu innowacyjnego – od edukacji i szkolnictwa wyższego jako początkowego etapu zdobycia wiedzy do fazy komercjalizacji innowacyjnych produktów. Połączenie rynkowej samoregulacji i państwowego interwencjonizmu oznacza korektę funkcjonowania mechanizmów rynkowych ze strony państwa w tym zakresie, który wymagany jest dla eliminacji ich wad. Szerokie zaangażowanie wszystkich uczestników w proces kreowania innowacyjnej polityki i wprowadzenie zmian do niej, prowadzenie wszechstronnych konsultacji w procesie przygotowania decyzji w ramach tej polityki daje gwarancję przejrzystości procesu.

Parytet interesów – prywatnych, regionalnych, publicznych jest niezbędnym warunkiem zapewnienia odpowiedniej motywacji zainteresowanych stron-uczestników procesu generowania i komercjalizacji innowacji. Odpowiedzialność spo-

łączna – to „skuteczna i coraz częściej stosowana strategia zarządzania, która poprzez prowadzenie dialogu społecznego poczynawszy od poziomu lokalnego przez regionalny, kończąc na krajowym, przyczynia się do wzrostu konkurencyjności organizacji, nawet na poziomie globalnym” (*Odpowiedzialność społeczna...*, 2017).

Kreowanie środowiska ekonomiczno-prawnego, sprzyjającego aktywizacji innowacyjnej działalności na każdym etapie innowacyjnego cyklu – od generowania pomysłu – do komercjalizacji innowacyjnych produktów – będzie skłaniać przedsiębiorstwa, w tym i MŚP do angażowania się w innowacyjne projekty.

Podstawowymi czynnikami, które wyznaczają charakter działalności innowacyjnej podmiotów gospodarczych są:

- warunki ekonomiczne i prawne,
- priorytety, cele i wizja ich realizacji przedstawiona w dokumentach planistycznych państwa i władz regionalnych,
- warunki rynkowe (mikrootoczenie),
- zasoby (finansowe, ludzkie, informacyjne) podmiotów gospodarczych.

Z innej strony, działalność innowacyjna przedsiębiorstw oddziałuje na wskazane czynniki (elementy otoczenia). Efektywność narodowego systemu innowacji w dużym stopniu zależy od elastyczności otoczenia (przede wszystkim instytucji państwowych), przejawiających się w szybkiej reakcji za zmiany zachodzące w działalności innowacyjnej podmiotów gospodarczych.

Duże firmy dysponujące odpowiednimi jednostkami strukturalnymi zajmującymi się planowaniem strategicznym są w stanie dostatecznie szybko reagować na zmiany w otoczeniu i wprowadzać odpowiednie korekty w innowacyjnych projektach. Natomiast dla przedsiębiorstw sektora MŚP, które mają w tym zakresie ograniczone możliwości, niezbędne jest wsparcie: informacyjne, finansowe, konsultingowe. Aktywizacja zaangażowania małych i średnich firm w działalność innowacyjną wymaga poszukiwania efektywnych kierunków takiego wsparcia. Lektura literatury naukowej i analiza praktyki krajów-liderów innowacyjności skłaniają do wniosków, że dla polskich małych i średnich firm takimi kierunkami mogą być:

- tworzenie i rozwój sieci współpracy z udziałem MŚP (Gajowiak, Libertowska, 2013),
- rozwój systemu informacji i promocji innowacji,
- wsparcie infrastrukturalne (Dawydzik, 2014),
- stosowanie rozwiązań platformowych (Śledziwska, Włoch, Zięba, 2016),
- ułatwienie dostępu do funduszy, wspierających innowacyjność (Kołodziej-Hajdo, Surowiec, 2011).

Analiza tendencji rozwojowych na rynku produktów innowacyjnych świadczy o tym, że:

- ich poziom techniczny i technologiczny dynamicznie wzrasta, co potrzebuje większych nakładów B+R,
- cykl życia innowacyjnych produktów skraca się,
- rosną ryzyka, powiązane z działalnością innowacyjną.

Dlatego w coraz większym stopniu opracowanie i realizacja innowacyjnych projektów wymaga kreowania i rozwoju sieci współpracy między przedsiębiorstwami. Nawet duże firmy międzynarodowe, które dysponują zasobami, dostatecznymi dla samodzielnej realizacji całego cyklu innowacyjnego, coraz częściej współpracują z innymi firmami, ośrodkami badawczymi i instytucjami otoczenia biznesu. Na przykład Procter & Gamble od 2000 roku wykorzystuje model B+R „Connect and Develop” łączący dwie koncepcje kooperacji: sieci własne (utożsamiane są z wewnętrznymi) oraz sieci otwarte (oparte na modelu współpracy z niewchodzącymi do korporacji jednostkami) (Ferdows, Lewis, Machuca, 2005).

Wśród możliwych koncepcji budowy innowacyjnych sieci współpracy najbardziej korzystna dla rozwoju MŚP wydaje się kooperacja z dużymi firmami. Perspektywa współpracy z silnym partnerem jest czynnikiem mobilizującym i stymulującym rozwój MŚP. Niechęć dużych polskich firm do takiej współpracy w dziedzinie innowacji wynika z tego, że większość z nich jest przedsiębiorstwami z dużym udziałem obcego kapitału, działalność innowacyjną których najczęściej przewiduje implementację innowacyjnych produktów, opracowanych przez własne jednostki B+R za granicą. Wiąże się to również z małym udziałem przedsiębiorstw wysoce innowacyjnych branż w polskiej gospodarce. Jednym z rozwiązań tego problemu jest wchodzenie w sieć współpracy z zagranicznymi kontrahentami.

Polskie firmy wdrażają przeważnie transferowane zagraniczne innowacje. Z jednej strony, obniża to poziom ryzyka i kosztów. Z drugiej strony, innowacje, otrzymane na skutek transferu z zagranicy, zapewniają krótkookresową przewagę konkurencyjną, ponieważ dostępne są dla innych krajowych i zagranicznych firm danej gałęzi.

Znaczących zmian wymaga informacyjne wsparcie małych i średnich firm, które mogą prowadzić działalność innowacyjną. W Polsce „obieg informacji jest znikomy, dlatego też powstanie oddolnej inicjatywy poprawiającej wydajność we wdrażaniu innowacji jest raczej znikome” (*Polskie firmy...*, 2017). Zakres informacyjnej pomocy jest dość szeroki – od przekazywania najprostszych danych o rynku innowacyjnych produktów do wdrożenia sieciowych systemów informacji, wspierających realizację wspólnych projektów innowacyjnych. Wdrożenie efektywnych systemów informacji jest jednym z najważniejszych czynników kreowania proinnowacyjnych postaw właścicieli i menedżerów przedsiębiorstw, zwłaszcza w sektorze MŚP, dla którego ten problem jest szczególnie aktualny.

Przegląd literatury powiązanej z prezentowaną problematyką skłania do wniosku, że pokonanie większości barier w rozwoju działalności innowacyjnej MŚP w znaczącym stopniu umożliwi rozwój infrastruktury innowacji, której podstawowym celem jest zaspokojenie potrzeb małych i średnich firm przede wszystkim w zakresie informacji, doradztwa, finansów, prawa, marketingu, B+R.

Rozwiązanie problemu niedostatecznego rozwoju rynku usług i ograniczonego dostępu do nich poza dużymi aglomeracjami należy szukać, z jednej strony – w pośrednim i bezpośrednim wsparciu rozwoju infrastruktury innowacji przez państwo, z drugiej – przez tworzenie przez MŚP wspólnych branżowych lub regionalnych jednostek infrastruktury, możliwie w ramach kreowania sieci współpracy. Państwo musi finansować te elementy innowacyjnej infrastruktury, które przez niską rentowność czy też wysokie ryzyko nie są atrakcyjne dla sektora prywatnego, jednak są ważne dla wzrostu innowacyjności. Na przykład, takimi elementami infrastruktury są parki technologiczne, dla których termin zwrotu zainwestowanych środków wynosi około 15 lat.

W celu większego zaangażowania małych i średnich przedsiębiorstw w działalność innowacyjną należy wykorzystywać te możliwości wzrostu innowacyjności, które oparte są na stosowaniu rozwiązań platformowych. Rozwiązania te przewidują wykorzystanie platform internetowych (np. *AirBnB*, *Amazon*, *Alibaba*, *Facebook*, *Google*, *Microsoft*, *Netflix*) dla prowadzenia bezpośrednich transakcji między producentami, partnerami i klientami, co znacząco obniża koszty biznesu. Dla Polski kierunek ten wydaje się dość perspektywiczny ze względu na duży potencjał przedsiębiorstw sektora MŚP i niedostateczne możliwości finansowania tradycyjnych technik wejścia na rynek i promowania własnych produktów innowacyjnych.

W rozwiązaniu problemu wzrostu innowacyjności MŚP dużą rolę ma tworzenie nie tylko krajowego, ale i regionalnych systemów innowacji. Wśród głównych ich funkcji należy wyróżnić kreowanie proinnowacyjnej świadomości przedsiębiorców, która zgodnie z badaniami PARP, ma kluczowe znaczenie w stymulowaniu procesów innowacyjnych (*Regionalne Systemy Innowacji...*, 2013, s. 121). Problem ten wymaga wieloletnich konsekwentnych działań, mających charakter systemowy i obejmujący nie tylko sferę działalności gospodarczej, ale również system edukacji i szkolnictwa wyższego. Zaletami regionalnych systemów innowacji w tym zakresie są:

- możliwość integracji lokalnych jednostek B+R, uczelni wyższych i przedsiębiorstw w ramach opracowania i realizacji Regionalnych Strategii Innowacji, co pozwala budować sieci współpracy w zakresie innowacji nie tylko między przedsiębiorstwami, ale i wykorzystywać innowacyjny potencjał regionu,
- możliwość zapewnienia efektywnych relacji zwrotnych z władzami regionu, co z jednej strony stwarza możliwości szybkiego reagowania na wynikające w procesie działalności innowacyjnej problemy o charakterze administracyjno-biurokratycznym, z drugiej – koncentrować wysiłek innowacyjnego potencjału regionu na rozwiązywaniu najbardziej aktualnych regionalnych problemów społeczno-gospodarczych,
- możliwość kreowania proinnowacyjnych postaw przedsiębiorców, zaangażowania MŚP w działalność innowacyjną i zapewnienie przez to wzrostu ich konkurencyjności.

Wzrost innowacyjności MŚP nie może być osiągnięty przez usunięcie hamujących ją pojedynczych barier. Problem ma charakter systemowy i kryje się w niedostatecznie efektywnej polityce innowacyjnej państwa. Jego rozwiązanie wymaga podejścia systemowego, w ramach którego należy stworzyć nie tylko przyjazne warunki ekonomiczne, prawne, administracyjne i odpowiednią infrastrukturę innowacji, lecz także prowadzić konsekwentne działania w celu kreowania proinnowacyjnych postaw właścicieli i menadżerów przedsiębiorstw przez rozwój samodzielności, zdolności pracy w zespole, umiejętności uczenia się.

ZAKOŃCZENIE

Innowacyjność MŚP jest ważnym czynnikiem wzrostu innowacyjności całej gospodarki. Małe i średnie firmy na rynku produktów innowacyjnych wypełniają nisze, które nie są atrakcyjne dla dużych przedsiębiorstw. Pomimo bezpośrednich produktów innowacyjnych, małe i średnie firmy oferują usługi, pośrednio powiązane z działalnością innowacyjną.

Kreowanie i efektywne wykorzystanie potencjału innowacyjności MŚP zależy z jednej strony od ekonomicznych i prawnych uwarunkowań prowadzenia działalności gospodarczej w ogóle i działalności innowacyjnej w szczególności (co zależy od postaw władz), z drugiej – od postaw właścicieli i menadżerów przedsiębiorstw (co zależy od ich wykształcenia, wiedzy, kwalifikacji i umiejętności).

Stąd głównymi problemami wzrostu innowacyjności sektora MŚP są:

- brak przyjaznego dla prowadzenia działalności innowacyjnej klimatu gospodarczego i uwarunkowań legislacyjnych,
- konieczność kreowania proinnowacyjnych postaw właścicieli i menadżerów nie tylko małych i średnich firm, ale i dużych przedsiębiorstw.

Rozwiązanie pierwszego problemu wymaga kreowania efektywnej narodowej polityki innowacyjnej na zasadach systemowości, kompleksowości, połączenia rynkowej samoregulacji i państwowego interwencjonizmu, przejrzystości, parytetu interesów i odpowiedzialności społecznej. Państwo musi stworzyć odpowiednią długookresową strategię proinnowacyjnego rozwoju oraz przejrzyste, efektywne i stabilne warunki prowadzenia działalności innowacyjnej.

Proinnowacyjne postawy właścicieli i menadżerów oparte są na uświadomieniu konieczności ciągłej implementacji innowacyjnych produktów jako kluczowego czynnika budowy przewagi konkurencyjnej. To wymaga zmian w systemie edukacji i szkolnictwa wyższego (gdy postawy proinnowacyjne są kreowane w procesie nauczania) oraz wszechstronnej promocji rozwoju opartego na wiedzy (celem której jest kreowanie proinnowacyjnych postaw obecnej kadry kierowniczej przedsiębiorstw).

Działalność innowacyjna MŚP w warunkach nasilającej się konkurencji wymaga tworzenia sieci współpracy, które przewidują specjalizacje i kooperacje małych firm oraz ścisłą współpracę z dużymi przedsiębiorstwami. Proces ten musi opierać się na rozwoju infrastruktury innowacji, co wymaga zaangażowania państwa, szczególnie w tych obszarach, które nie są atrakcyjne dla sektora prywatnego (np., tworzenie parków technologicznych).

Znaczący wpływ na wzrost innowacyjności MŚP ma rozwój krajowego i regionalnych systemów innowacji, których celami, między innymi, są integracja lokalnych jednostek B+R, uczelni wyższych i przedsiębiorstw w ramach opracowania i realizacji Regionalnych Strategii Innowacji, zapewnienia efektywnych relacji zwrotnych z władzami regionów, kreowania proinnowacyjnych postaw przedsiębiorców, zaangażowania MŚP w działalność innowacyjną i zapewnienie przez to wzrostu ich konkurencyjności.

Wzrost innowacyjności polskiej gospodarki jest niezbędnym warunkiem przejścia do modelu ekonomicznego rozwoju opartego na wiedzy. Oczywiście trudno spodziewać się, że w krótkim okresie Polska wejdzie do grupy krajów-liderów w dziedzinie innowacji. Jednak już teraz pierwszym zadaniem państwa jest kreowanie efektywnej innowacyjnej polityki. Tylko przy zapewnieniu odpowiednich ekonomicznych, administracyjno-prawnych, instytucjonalnych i społecznych warunków możliwe jest pełne wykorzystanie innowacyjnego potencjału MŚP.

BIBLIOGRAFIA

- Dawydzik A. (2014). Wsparcie sektora MŚP w Regionalnych Programach Operacyjnych 2014–2020. Ministerstwo infrastruktury i rozwoju. Pobrane z: http://warp.org.pl/wp-content/uploads/2015/07/w_Regionalnych_Programach_Operacyjnych_2014-2020_WARP.pdf (2018.06.24).
- Ferdows, K., Lewis, M., Machuca, J. (2005). Umiejętność szybkiego reagowania. *Harvard Business Review Polska*, 33, listopad.
- Gajowiak, M., Libertowska, A. (2013). Sieci współpracy zinternacjonalizowanych MSP w Wielkopolsce. *Marketing i rynek*, 1, 25–32.
- European Innovation Scoreboard 2017a. Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs. European Commission. Pobrane z: https://www.rvo.nl/sites/default/files/2017/06/European_Innovation_Scoreboard_2017.pdf (2018.06.25).
- European Innovation Scoreboard 2017b. Methodology Report. European Commission. Pobrane z: http://www.eurostat.eu/elementos/ele0014400/Methodology_Report_EIS_2017/inf0014422_c.pdf (2018.06.25).
- Innowacje w MŚP. Pod lupą*. Raport EFL S.A. (s. 49–50). Instytut Keralla Research, 2015. Pobrane z: https://efl.pl/wp-content/uploads/2016/08/raport_layout_podgl_05.10.15r.pdf lub <http://media.efl.pl/reports/16870> (2018.06.25).

- Kamińska, A. (2015). Stymulatory i bariery rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce. *Zarządzanie. Teoria i Praktyka*, 1 (11), 25–32.
- Koczerga, M. (2011). Innowacje w przedsiębiorstwie. W: H. Mruk, R. Nestorowicz (red.), *Uwarunkowania sprawności innowacyjnej przedsiębiorstw*, Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu.
- Kołodziej-Hajdo, M., Surowiec, A. (2011). Finansowanie projektów MSP z funduszy Unijnych. Korzyści i bariery. *Zeszyty naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego*, 625, *Finanse, rynki finansowe i ubezpieczenia*, 32.
- Łącka, I. (2010). Polska polityka innowacyjna w świetle zasad good governance. *Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie, Ekonomia i Organizacja Gospodarki Żywnościowej*, 83, 17–29.
- Odpowiedzialność społeczna organizacji*. Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach. Pobrane z: www.ue.katowice.pl/jednostki/katedry/we/katedra-zarzadzania-publicznego-i-nauk-spoecznych/informacja-wstepna/spoleczna-odpowiedzialnosc-organizacji.html (2017.09.17).
- Okreglicka, M. (2011). Działalność inwestycyjna mikroprzedsiębiorstw w Polsce – wybrane aspekty. W: K. Mieszkowski, K. Piech (red.), *Gospodarka oparta na wiedzy i innowacyjność przedsiębiorstw – wybrane zagadnienia*. Warszawa: Instytut Wiedzy i Innowacji.
- Okoń-Horodyńska, E. (2007). Co z polityką innowacyjną w Polsce? W: E. Okoń-Horodyńska, A. Zachorowska-Mazurkiewicz (red.), *Innowacje w rozwoju gospodarki i przedsiębiorstw: siły motoryczne i bariery* (s. 3–22). Warszawa: Instytut Wiedzy i Innowacji.
- Polak, W. (2018). Wyższe uczelnie nad przepaścią. Reforma szkolnictwa ministra Gowina wzbudza przerażenie środowisk naukowych. *W polityce.pl*. 16 maja. Pobrane z: <https://wpolityce.pl/polityka/394502-tylko-u-nas-prof-polak-wyzsze-uczelnie-nad-przepascia-reforma-szkolnictwa-ministra-gowina-wzbudza-przerazenie-srodowisk-naukowych> (2018.09.10).
- Polskie firmy chcą innowacji. Przeszkodą są jednak dwa fundamentalne problemy naszego kraju. *Business Insider Polska*, 08.05.2017. Pobrane z: <https://businessinsider.com.pl/firmy/innowacje-w-sektorze-msp-w-2016-r-raport-smart-industry-polska/n62p46l> (2018.05.23).
- Raport Smart Industry Polska 2018 – Przedsiębiorcy na temat innowacji w firmach produkcyjnych. Pobrane z: <http://przemysl-40.pl/index.php/2018/05/10/jaka-jest-innowacyjnosc-polskich-msp-raport-smart-industry-polska-2018/> (2018.06.11).
- Regionalne Systemy Innowacji. *Raport z badań*. Warszawa: PARP, styczeń 2013. Pobrane z: <https://www.parp.gov.pl/files/74/81/626/15705.pdf> (2018.06.13).
- Romanowska, M. (2012). Dopasowanie kwalifikacji i kompetencji absolwentów szkół wyższych do oczekiwań pracodawców na Mazowszu. *Nauka i Szkolnictwo Wyższe*, 1/39.
- Stawicka, M. (2017). Bariery innowacyjności małych średnich przedsiębiorstw w Polsce. *Journal of Modern Science*, 2/33.
- Skowronek-Mielczarek, A., Bojewska, B. (2017). Zachowania innowacyjne małych i średnich przedsiębiorstw w warunkach niepewności. *Handel Wewnętrzny*, 3(368), 47–59, (t. II).

- Śledziewska K., Włoch R., Zięba D. (2016). *Cyfrowa transformacja MŚP. Polska*. DELab UW Country Report. Pobrane z: <http://www.delab.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2016/09/Cyfrowa-tranformacja-w-Polsce.pdf> (2018.08.15).
- Wziątek-Kubiak, A., Balcerowicz, E. (2009). Determinanty rozwoju innowacyjności firmy w kontekście poziomu wykształcenia pracowników. *Ekspertyza przygotowana dla PARP* (s. 49-60). Warszawa: CASE.

Streszczenie

Pośród wyzwań polskiej gospodarki szczególne miejsce zajmuje zapewnienie wysokiej dynamiki rozwoju. Jednym z najważniejszych czynników, mających wpływ na ten wzrost, jest innowacyjność gospodarki. Polska należy do krajów z umiarkowanym poziomem innowacyjności, dla których, zgodnie z wynikami przeprowadzonych badań, innowacyjność ma większy wpływ na wzrost PKB, aniżeli dla krajów-liderów innowacyjności. W szeregu determinantów innowacyjności znaczącą rolę odgrywa zaangażowanie w działalność innowacyjną małych i średnich przedsiębiorstw. W zakresie generowania innowacji, wsparcia działalności innowacyjnej, szczególnie na etapie B+R, MŚP ma określoną przewagę nad dużymi firmami. W gospodarce polskiej udział małych i średnich firm jest dość duży, jednak wykorzystanie ich potencjału dla wzrostu innowacyjności gospodarki napotyka pewne bariery. Lektura naukowej literatury i raportów z badań sondażowych skłaniają do wniosku, że są to przeważnie zewnętrzne bariery o charakterze makroekonomicznym, instytucjonalnym i administracyjno-prawnym. Z innej strony, problemem jest również kreowanie proinnowacyjnych postaw przedsiębiorców. Radykalny wzrost innowacyjności małych i średnich firm wymaga kreowania i realizacji efektywnej krajowej polityki innowacyjnej w celu stworzenia sprzyjających działalności innowacyjnej warunków oraz wprowadzenie zmian w systemie edukacji i szkolnictwa wyższego. Szczególnie ważnym czynnikiem jest poszukiwanie efektywnych form i mechanizmów wykorzystania potencjału uczelni wyższych i budowa ich współpracy z biznesem przez uruchomienie małych średnich firm z ich udziałem. Pomimo tego dla polskich małych i średnich firm priorytetowymi kierunkami wzrostu innowacyjności są: tworzenie i rozwój sieci współpracy z udziałem MŚP, rozwój systemu informacji i promocji innowacji, wsparcie infrastrukturalne; stosowanie rozwiązań platformowych.

Słowa kluczowe: MŚP, innowacyjność, rozwój gospodarczy.

Innovativeness of the SME sector in Poland: problems and perspectives

Summary

Among the challenges of the Polish economy, it is particularly important to ensure high dynamics of development. One of the most important factors affecting this growth is the innovation of the economy. Poland belongs to countries with a moderate level of innovativeness, for which, according to the results of research carried out, innovation has a greater impact on GDP growth than for countries that are leaders of innovation. For a number of determinants of innovation, the involvement in innovative activity of small and medium enterprises plays a significant role. As far as generating innovation, and the support for innovative activities, especially at the R & D stage, are concerned, SMEs have certain advantages over large companies. In the Polish economy, the share

of small and medium-sized enterprises is quite large. However, the use of their potential for the growth of innovativeness of the economy faces certain barriers. Reading the scientific literature and reports from surveys leads to the conclusion that these are usually external barriers of a macroeconomic, institutional and administrative-legal nature. On the other hand, pro-innovative attitudes of entrepreneurs should be created. Due to the radical increase in innovativeness of small and medium enterprises it is necessary to create and implement an effective national innovation policy in order to create favorable conditions for innovative activity and introduce changes in the education and higher education system. It is particularly important to look for effective forms and mechanisms to use the potential of universities and build their business cooperation by launching small medium-sized companies with their participation. Apart from that, for Polish small and medium-sized enterprises, the priority directions of innovation growth are: creation and development of a cooperation network with the participation of SMEs, development of an information and innovation promotion system, and infrastructural support; application of platform solutions.

Keywords: SME, innovativeness, economic development.

JEL: O30, O31, O38.